

Magyar Szimfonikus Körkép – hangversenysorozat

A Művészetek Palotája hívta életre, dicséretes módon, a Symphonia Hungarorum hangversenysorozatot, melynek keretében 13 együttes lépett fel hat hét leforgása alatt a Nemzeti Koncertteremben. A 13 koncert: lehetőség a fővárosi közönségnek, hogy országos szinten tájékozódhasson zenekaraink játékát illetően. A sorozat egészére kiterjedő beszámoló azonban nem vállalkozhat többre, mint hogy minden est sajátosságait-jellegzetességeit emeli ki, szándéka szerint karakterisztikus pillanatok megörökítésével.

* * *

Január 23-án zeneigazgatója, Kocsár Balázs vezényletével lépett fel a **Debreceni Filharmonikus Zenekar**, koncepciózus programmal. Ám Mozart: D-dúr (Haffner) szimfóniájával kezdeni merész vállalkozás volt – bemelegítésnek esett áldozatul a mű. Mint a gyér közönség lelkes tetszésnyilvánítása is jelezte, remek előadásban csendült fel Kocsár Miklós: Concerto lyricója. A Szűcs Máté diplomakoncertjére készült művet ezúttal is az ő szíjával hallhattuk, s valószínűleg sokan megjegyeztük egy életre a sugárzóan tehetséges brácsaművész nevét. Szerencsés Haydn-szimfóniát (ezúttal a C-dúr, Medve-szimfóniát) és Prokofjev Klasszikus szimfóniáját egymás szomszédságában megszólaltatni – főként értő módon, vagyis úgy, hogy a műveket korábban nem (vagy alig) ismerő hallgató is felfedezzen a maga számára valamit a darabok „rokonságából”, a Prokofjev-mű „klasszikus”-voltából. Ehhez viszont az kell, hogy ne csak a karmester legyen tisztában ezekkel az összefüggésekkel, hanem a játékosok is. Mert hiába a dirigens leganalitikusabb mozdulat-kultúrája, ha a hangszereket nem teljesítik kéréseit – sőt, hiába játszanak kézzel, ha nem igazából tudják a szándékok okát-indítékát. A humor hiánya sokat levont a Klasszikus szimfónia előadásának értékéből – ebben része volt a dirigensnek is, aki túlzott-mechanisztikus agogikával próbált volna (a mű szellemével ellentétben) hatást elérni.

Összességében úgy tűnt: a Debreceni Filharmonikus Zenekar rangjának megfelelően becsülte meg e fellépési lehetőséget; elismerésre méltó fegyelmesség, lelkiismeretes felkészülés jellemezte játékukat. Hiányzott viszont a fontosságuk tudata, a megmutatkozni-vágyás, s ettől néha a zene – mintha ottmaradt

volna a pódiumon. Sajnálkozva vehettük észre: nem tudják vagy nem merik kihasználni a rendelkezésre álló nagy színpadot; középen összezsebszűföldve érezték magukat biztonságban.

* * *

Nagyobb létszámú hallgatóság jutott másnap a **Szobathelyi Szimfonikus Zenekarnak**. Műsorösszeállításuk indítékait csak találgatni lehet – legjobb esetben is legfeljebb „kaleidoszkópszerű”-ként lehet jellemezni. Kezdeként 16 vonós vállalkozott korszakos jelentőségű kortárs-kompozíció, Szöllősy András: III. Concertójának megszólaltatására. A lelkiismeretességhez nem férhet kétség – ez azonban kevés: a darab most korántsem jutott el hallgatóságához. Utána, hirtelen váltással, Poulenc (hallgatni „habkönnyű”) kétzongorás Concertója következett, két pódiumra-termett fiatal szólista (Marosfalvi Tünde és Zalánki Rita) közreműködésével. Szünet utánra meglepetést tartogatott a dirigens Pál Tamás: a Szobathelyen sikeresen szereplő fiatal olasz hegedűs szólójával Sarasate népszerű darabja következett, a Cigánydalok (virtuóz technikai tudással, problémamentesen, ám oly groteszk mimikával, hogy megbűvölten nézni kellett!), ami után megint csak váratlanul hatott Sosztakovics: I. szimfóniája. Ennek a műsornak nem volt „súlypontja”, egyik mű sem vált az előadók szívügyévé. Az okozott állandó hiányérzetet, hogy elképesztően „kívül” tudtak maradni mindazon, amit megszólaltattak. Voltak szép pillanatok, de olyanira nem érezték sajátjuknak (néhány tetszetősen kivitelezett szólisztikus állást leszámítva), hogy lehetetlen volt intenzíven figyelni a felcsendülő zenére. Munka volt számukra a koncert (amit teljesítettek), távol a művészettől. Pedig még csak fáradtnak sem mondható a hangzás – viszont annál inkább érdektelennek!

Ráadásul, rosszíziúen provinciálisnak hatott viselkedésük; a közönség-fürkészás, az ismerős-keresés (találat esetén akár hangszerrelvonóval „üdvözlés”). Mintha sohasem lett volna vendégszereplés-élményük, mintha semmit sem jelentene számukra e fellépés. Egy időben gyakori panasz volt az országos-szintű reflektor hiánya – aztán mintha már nem is lenne ilyesmire igény? Szomorú kilátások...

Lehet, hogy elvesztették a zenébe, a szépségbe vetett hitüket? Azon talán segíthetne pusztán az odafordulás gesztusa is: halljátok, milyen szép?

* * *

Szinte teltházás közönségnek okozott várakozáson felüli élményt 25-én (a Ferencsik-bérlet 4. estjén) a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**, koncertjének első részével. Élvonalbeli együttesünk Kovács László vezényletével Liszt méltán népszerű szimfonikus költeményével, a Les Préludes-del kezdte műsorát. Oldott légkörben áradt a muzsika, mindig szépen, mindig kiegyensúlyozott hangsín-viszonylatokban, gyönyörködtetően. Belefeledkeztünk dallamokba, harmóniákba-harmóniamenetekbe, nagyobb léptékben: hangulatokba. Bízást állíthatom, hogy a folytatás hasonlóképp lekötötte valamennyi hallgató figyelmét. Dubrovay László ütőhangszeres szólistára és zenekarra komponált Concertója ugyanis olyan sűrűn és oly változatosan adagolja a hatásos mozzanatokot, hogy lehetetlen kivonni magunkat a hatása alól. Közismert Dubrovaynak a hangszínek és a játékmód-lehetőségek maximális kiaknázására való törekvése; melyből következően autonóm módon bánik effektusokkal és affektusokkal. Ezúttal a szólista hangszerei önmagukban is élménytadóan gazdag hangsínvilágot képesek életre kelteni. Bíró Gergely pedig virtuóz módon uralta az instrumentáriumot. Ritkaság-élményként könyvelhette el a művet és előadását az is, aki talán kissé félt/idegenkedett a „modern” stílustól. Kétségkívül meghódította a publikumot a jól felépített, ugyanakkor frappáns-szellemes darab. Őszintén lelkes vastaps köszöntötte a színpadra lépő szerzőt, és még sokáig zúgott a tetszésnyilvánítás, Igen, eddig ez volt a legnagyobb siker (Ezt a közönséget kívántam volna Kocsár Brácsaversenyének is!). Nem szűk szakmai elismerés, hanem közönségreakció. Ezt kellett volna hallani mindazoknak a hivatalos-illetékes szerveknek, akik értetlenséggel, érdektelenséggel lesöpri az értékes művészetek ügyét azokon a platformokon, ahol sokminden eldőlhetne... sőt, megvalósulhatna...

Lelkes közönség hagyta el a termet a szünet kezdetén, minden bizonnyal pihentebben, mint ahogyan beült oda alig egy órával korábban. Igen, rövid időre mindenkié lett a zene – és pedig egy kortárs-mű jóvoltából! Ilyenkor kell visszasírni a „vidéki haknik” idejét – elképesztő tömegbázist lehetne visszaszerezni az úgynevezett komoly (sőt, kortárs) zenének például ezzel a koncert-féldíóval!

Igen, az első felének szól a hozsannázás, mert Brahms: D-dúr szerenádja kioltotta a lelkesedés görögtüzét. Visszasüppedtünk a jólnevelt zenehallgatói attitűdbe, s megadóan hallgattuk az egyébként szép, értékes muzsikát.

* * *

Érdemben „kupolás szerkezetűnek” mondható a **Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara** január 30-i estje. Nyitószámnak Kodálytól a Galántai táncokat választották. Szépgesztus, hiszen 1933-ban eme együttes nyolcvanéves fennállásának alkalmából készült a mű, amelyet kerekén 70 éve mutattak be. Azóta gyakran elhangzik, a 20. századi ismertnépszerű darabok egyike. Ez a tény kétféle hatást gyakorolhat az előadókra: tarthatják „tét-nélkülinek” a megszólaltatását, quasi ismételt eljátszásnak – míg megvan a lehetősége annak is, hogy minden egyes előadáson többet hozzanak ki magukból, alaposabb szólamtudás és műismeret birtokában. A mű magyarságához kétség nem férhet – ám elszomorító az olyan interpretáció, amikor a zenei anyanyelvesség nem érvényesül. Rico Sacconi feladata lett volna, hogy revízió alá vegye ama hangszeresek játékát, akiknek lassanként egy évtizede elnök-karnagya. Elszomorító, hogy e muzsika ízét-zamatát kevésbé érezték-értékelték, nem véve a fáradságot az élménytadó interpretációhoz. Tetszésnyilvánítás így is következik, részben a hála jeleként, amiért ismét módunk lehetett hangversenytermi előadásban találkozni e kompozícióval.

Az est fénypontját Baráti Kristóf, Paganini: D-dúr hegedűversenyének szólistája jelentette, aki képes komolyan venni a feladatot a virtuóz mű esetében, tehát korántsem tekinti brilirozási lehetőségnek szólamát. Technikai nehézséget mintha csak hallomásból se ismerne – mindig minden a helyén van. Baráti szólista-attitűdjének szembetűnő tulajdonsága a komolyság; szinte rezzenéstelen arccal játszik, legfeljebb tételszünetben, esetleg hosszabb zenekari szakaszok idején oldódik kissé a figyelem koncentrációja – s amikor a nyitótételt követően spontán tapsviharban tör ki a közönség, szemérmesen, ám őszinte örömmel elmosolyodik. Tanítani lehetne, s főként: tanulmányozni kellene azt az ökonómiát, amivel kezeli mozdulatait. Mindent az eltervezett kifejezésnek vet alá; már az elképzelései kontrolláltak, ezért kizárólag mindig az szól, amit ideálisnak tart. Könnyű dolga volt a dirigensnek és a kísérő-együttesnek – vélhetően ők is e műben lelték legtöbb örömeiket.

A ráadásaként eljátszott egykori sláger (Ernst: A nyár utolsó rózsája) arról győzte meg a hallgatót: az idők során rárakódott maní-

rok lehántásával régi-új értékek mutathatók fel.

Schumann: IV. szimfóniájában a dirigens délszaki vehemenciával hajtotta a hangszereket és hengerelte le a hallgatókat, akik a viharos hangzások után tapsukkal igyekeztek valami hasonlót produkálni. Hasonlóképp kevés meggyőző erővel.

* * *

Több urat próbált szolgálni február 6-i koncertjével a **Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara**. A „Magyar Szimfonikus Körkép” eme estjének látogatottságát biztosította, hogy a Mozart- (más források szerint: Mozart-Vásáry) bérlet része. Ráadásul, 17 ország 20 rádiója vette fel, közülük 10 pedig egyenes adásban közvetítette a rendezvényt. Ezzel függhet össze a 20 órás kezdés is – az viszont mindenképp csalódás, hogy az éppen az EBU-megrendelésre komponált műnek az ősbemutatójára nem került sor. Dubrovay László: After Mozart című darabját pedig több okból is érdeklődéssel vártuk; részben a Nemzeti Filharmonikus Zenekar estjének fergeteges sikerű kompozíciója hatására – másrészt pedig azért, mert fúvószenekari átíratát már ismerhetjük, hangfelvételtől.

Így viszont maradt a műsoron két ritkán hallható Mozart-mű: a c-moll („Árvaházi”) mise a 12 éves csodagyerek alkotása, valamint a korábban félbehagyott „nagy” c-moll mise anyagát felhasználó-kiegészítő Davidde penitente (A bűnbánó Dávid). Az előbbiben Cserekyei Andreához, Meláth Andreához és Fekete Attilához basszus-szólistaként Hámori Szabolcs társult, s mindkettő megszólaltatásában a Magyar Rádió Énekkara vett részt. A miseszöveg ismertnek tekinthető – s bizonyára sokak gondolkodtak el hallgatása közben azon, hogy a szerző mindössze 12 éves volt... A műfajilag gyakrabban kantátának, mint oratóriumnak nevezett mű esetében azonban nagyon elkelt volna a szöveg. Így, maradt a tájékozódást megkönnyítendő a műsorközlő néhány mondata, s ki-ki amit megértett a szövegből (amennyiben az énekes szólisták és a kórus kiejtése érteni engedte, s megvolt hozzá a szükséges nyelvtudás). Tehát, még a partitúra megvalósított, finom-érzékeny fordulatait sem követhette értő figyelem!

A dirigens leginkább a zenei anyaggal törődött; átélte a kompozíciót, miközben általában taktírozott. A ténylegesen megszólaló hangzásba nem szándékozott beavatkozni; ebből adódóan a hegedűk analógiás artikulált fordulatai sematikusak lettek, a vonós-basszus magárahagyva hol nehézkessé vált, máskor „slepelt”, vagy épp indifferens távolságtartásával tüntetett. Ha pedig megszólaltak a harsonák, jaj volt a vonósoknak!

Abból, hogy viszonylag kislétszámú a zenekar, még nem következik, hogy egycsapásra kamarazeneekarrá lesz (kamarazenei érzékenységgel). A karmester kötelessége, hogy kiváltáságos helyzetében ténylegesen kontrollálja a mindenkor hangzasi arányokat, s neki kell elérni, hogy a szólisták éneke állandóan érzékeny kíséretet kapjon. Szinte párhuzamosan zajlott a zenei történet megannyi rétege; szerencsés esetben azonos sebességgel, s ilyenkor „találkoztak” a szólamok. Szokatlan lehetett ez a figyelmes kísérethez szokott Cserekyei Andreának (aki Vashegyi György együttesével mindig biztonságban érezheti magát), s többször tett hiábavaló kísérleteket muzikális megoldásokra Meláth Andrea is, akit újabban mind gyakrabban kényszerítenek „fregoli”-szerepkörbe koncertrendezőink. Meláth Andreának saját művészi pályája további íve érdekében és védelmében le kellene mondani végre a Jolly-Joker szerepről! Fekete Attila egyértelműen a közvetítéssel törődött – mikrofonba énekelt, s bizonyosra vehető, hogy a hangfelvételeken értékelhetőbb a produkciója. Hámori Szabolcs a megnyerő bemutatkozásra koncentrált – szépen megformált első megszólalásai után viszont esett a színvonala.

* * *

Kihasználta viszont a monumentális színpad lehetőségeit a **Zuglói Szent István Király Szimfonikus Zenekar** és a hozzá csatlakozó énekkarak: a Szent István Király Oratóriumkórus és Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium Vegyes Kara (a műsorközlő még tovább részletezte a mintegy 300 fős énekes-gárdát). Az iskolai zenei élet jó fél évszázados rendszeres-következetes magas színvonalát dicséri kulturális életünk eme oázisa; ahol a zenén nevelkedettek életét végigkíséri az aktív muzsikálás, s a mindenkor együtteseknek sincs gondja az utánpótlást illetően. Azok kedvéért, akik nem voltak jelen: a koncert kezdetén megtelik a színpad, s az orgonailéseket is énekesek foglalják el. Végig ott ülnek, az utolsó számig hallgatói a hangszeresek játékának. Teszik ezt belülről fakadó, példamutató fegyelemmel. Szünetben nagy a rohanás: irány a próbaterem, beéneklés lesz – aztán folytatódik a koncert, a gyönyörködtető „élő díszlettel”, hogy végül (Mendelssohn: Szentivánéji álom – nyitánya, a Liener György szólójával előadott Brahms-hegedűverseny és Csajkovszkij: Rómeó és Júlia nyitányfantáziája után) felcsendüljön Kodály Kállai kettőse. Rögtön kétszer egymásután, hiszen a remek produkciót követő tapsra ismételni „kellett”. És kiderült: másodsorra, felszabadultabban, legalább olyan jól sikerült az előadás. Szép

emlékkel távoztunk tehát, megőrizve a hegedűverseny során tanúsított figyelmes-alkalmazkodó érzékenységüket, a vonósszólamok (ritka erény!) egységes-tónusos színét, általában, a főképp a vonósokra jellemző zenekari kultúrát. A konkrét művekkel való kapcsolatuk további elmélyülésre vár – de hogy a legjobb úton haladnak, az biztos. A zenekari játék a „vérükben van”, a zenei tapasztalatok pedig idővel beérnek. Az viszont nem hagyható szó nélkül: meg gondolatlanság volt nemcsak kezdő számnak választani, de műsorra is tűzni ilyen reprezentatív esten Mendelssohn nyitányát. Ha a négy álom-akkordban nem hajszálpontosan egyszerre szólalnak meg a hangok, oda a varázslat – s ezt nem szabad a véletlenre bízni. Ami korábban, a próbák során sem sikerült, valószínűleg nem itt fog „összejönni”. És erre ugyanolyan sokáig fogunk emlékezni, mint a méltán emlékezetes Kállai kettősre...

* * *

A sorozat tengelyében helyet kapott a **MÁV Szimfonikus Zenekar** estje február 8-án. Műsorválasztásukat bizvást nevezhetjük telitalálatnak. Először Prunyi Iлона szólójával Petrovics Emil Zongoraversenyét adták elő, majd Beethoven IX. szimfóniájával kívántak kedveskedni hallgatóiknak. (Ez utóbbiban Farkas Erzsébet, Wiedemann Bernadett, Molnár András és Kovács Kolos, valamint a Magyar Rádió Énekkara működött közre.)

Gál Tamás műgonddal irányította együttesét. Prunyi Iлона azzal lepte meg muzsikustársait és hallgatóit, hogy letisztultan, a zenei anyanyelv értésével és természetességével csendült fel tolmácsolásában a mű. Így beigazolódta a szerző szavai, melyeket a sorozat műsorfüzetében is olvashattunk: „Az hiszem, barátságos zenét írok, olyat, amit lehet szeretni”.

Beethoven remekét viszont, ahogyan felhangzott, nehezebb volt szeretni – pedig egyébként lehet! –, és pedig az énekes-közreműködőknek köszönhetően. A negyedik tételtől összedőlt a kártyavár, melyet pedig oly szorgosan épített vezető karmesterével a zenekar. Gál Tamás egyszerre foglalkozott a művel és az előadókkal. Az aktuális teendők (szólamok beintése) sohasem vonták el figyelmét a tételek egészéről, tehát törekedett az arányos formálásra. Nem kímélte magát; biztonságban volt tehát valamennyi hangszeres, hiszen kidolgozott koreográfia segítségével illeszkehdhetett mindig a mű-egészbe. Élt, lélegzett a kompozíció, s amikor nem adott többletet a remekmű valamely részletének alaposabb ismeretéhez, akkor sem támadt hiányérzetünk. Mindez a kellemes gyönyörködés szertefoszlott a zárótételben, mert csak a „lejelvarázsol-

tabbaknak” nem tűnt fel a reális hangzás bántó volta. Kovács Kolos szép gesztusa, hogy kotta nélkül énekel; s aki régóta hallgatja, készséggel „belehall” többletet a ténylegesen megszólalóhoz képest – de tudomásul kellene venni végre: míg a kifejezést tudatosan uralja, a hang felett nem rendelkezik tulajdonosa. Kiszámíthatatlan, hogy mi sikerül és mi nem. Molnár András is feszengett szólamában. Farkas Erzsébet, akit először hallottam e műben, alkalmatlannak tűnt a szólam eléneklésére. Ilyen környezetben még csak az esélye sem volt meg Wiedemann Bernadettnek, hogy kárpótolhassa a közönséget. A Magyar Rádió Énekkara talán csak fáradt volt, s „túlélésre” rendezkedett be; kívülről, indifferensen-leketlenül hangzott a varázslatos ének. Hogy a szöveget nem lehet érteni, gyakori panasz – de a karakterek-hangulatok is hiányoztak, egyáltalán, az atmoszféra. Leginkább a hangos szakaszok voltak leleplezőek: hiába mutatta volna ki műszer a decibeleket, kiabálás volt legfeljebb, olyan hangképzéssel, ami nem fárasztja az énekest.

A leginkább elszomorító az egészben a nagy taps volt – a naivan hálás közönség köszönetnyilvánítása. Mert a hallgatónak minden esetben ünnep, ha „előben” hallhatja a Kilenvediket, s az Örömóda jóvoltából már-már elérheti a transzcendencia világát. Sajnos, ezúttal rászorultunk korábbi műismeretünkre és hangzó emlékeinkre...

* * *

Február 9-én a **Miskolci Szimfonikus Zenekar** lépett a Nemzeti Hangversenyterem pódiumára, művészeti vezetője és zeneigazgatója, Kovács László vezényletével. Első pillantásra jó benyomást tett a női játékosok esztétikus viselete, s a koncentrált légkör vélhetőleg együttjárója nemcsak fellépéseiknek, hanem próbáiknak is. Játékuk összecsiszolt, a vonósszólamok tónusa egységes – mindez a műsor második részében volt meggyőzőbb. Beethoven Egmont-nyitányát és II. szimfóniáját inkább csak eljátszották – a későbbi muzsika hallhatóan közelebb áll hozzájuk. Talán nem pusztán feltételezés, ha abban keresem a helyzet magyarázatát, hogy – részben épp a repertoár szélesítése kedvéért – a zenekarnak (a mostani tagságnak) nem volt módja klasszikus stílusban való jártasság megszerzésével megalapozni zenekari kultúráját. A tetszetős választék, kínálat csillogásáért az elmélyült műhelymunka hiányával kell fizetni. Aki szereti Beethovent, annak nem mondták újat – annak viszont kicsi a valószínűsége, hogy ilyen előadással új rajongókat toborozzanak zenéjének. Mintha ők sem lennének meggyőződve a mű-

vek megunhatatlanságáról, örök-aktualitásáról. Az érdektelenség, a személyes jelenlét hiánya okozta, hogy elsikkadt a szimfónia lassú tételének varázslatos álomvilága, s nem érte el a várható hatást a szellemes finálé sem. Pedig a zenei –technikai felkészültségükkel nincs gond, panaszra legfeljebb a rezesek kisebb gikszeri adhattak okot.

Annál előbb volt a második rész. (Itt még nagyobb bizalmat is lehetett volna szavazni a szólisztikus állások megszólaltatóinak. Debussy: Egy faun délutánja kezdetén például felesleges „vezényelni”, a próbák során kidolgozott részletek megformálása előadóművészi feladat.) A klasszika duális rendszerében, feszültség-oldás viszonylataiban magukat kényszeredetten érző muzsikusok szép színek kavalkádját keverték ki, érzékenyen alkalmazkodó dinamikai keretek között. Két francia mű között, kontrasztáló trióként, vitális interpretációban csendült fel Horváth Bence szólójával Jereb Ervin Trombitaversenye. Az est megkoronázása a zárószám volt, Ravel: Daphnis és Chloé – II. szvitje. Itt tökéletes összehangoltság uralkodott karmester és együttese között, a „félszavakból”: félmozdulatokból való értés biztonsága. Kovács László mozdulatai, gesztusai rajzolták a formaíveket, s a játékosok (kisebb-nagyobb együttesként vagy alkalmanként szólista-funkcióban) rendre akusztikus megfelelőit adták. Vélhetően hasonló mértékben gyönyörködtek a megszülető hangzásban, mint közönségük.

Lehet, hogy a korrektségnek esett áldozatul a műsorösszeállítás? Korántsem csupán erősségük, tudásuk legjavát akarták megmutatni – inkább több pillanatképet vállaltak: ezek mind mi vagyunk.

* * *

Február 11-én a „Vonzások és választások” bérleti program második estjén vendégkarmester, Will Humburg vezényletével lépett fel a **Pannon Filharmonikusok**. Először szülővárosa egykori híres szülöttének, Brahmsnak D-dúr szerenádját vezényelte (az egyetlen művet, amelyet e sorozatban két zenekar is műsorára tűzött), utána pedig Bartóktól A kékszakállú herceg vára került előadásra, Meláth Andrea és (villámgyors beugrást vállalva) Fried Péter közreműködésével. Humburg lelkesen és lelkesítően dirigál. Alapos műismeret birtokában minél több, általa fontosnak tartott hangzást kíván életre hívni. Állandó-aktív kapcsolatot tart az előadókkal, a pillanatnyi aránytalanságokra azonnal korrigálóan reagál. Nagy, látványként néha túlzottan ható mozdulataival precíz össz munkát és karakterizált zenei anyagot követel. Vezeti a dallamok ívét,

s figyel a hangulati kontrasztokra. Nagy lendülettel indult a mű – a tételek során tompult az érdeklődés még a változatos hangzások iránt is. (A sokáig példás csendet mind gyakoribb koncentráció-lazító köhécselések-zörgések törték meg.) A jól felépített finálé persze nem tévesztette el hatását.

Állóképességből (is) jól vizsgáztak a pécsi muzsikusok, amikor az est második felében a Bartók-művet előadták. A kékszakállú herceg vára elsősorban Humburg számára lehetett próbakő; a zenekar – a Bartók-CD felvétel tanulságaival – jártasabb e zenei nyelvben. Megvalósult, amit bár elvárni lehet, kikövetelni nem: valamennyi előadó szívügyének tekintette a produkciót. Kontrollálható a látványból is (a zene: vizuális művészet!), a karmesterre szegeződő figyelmes tekintetekből – de főként a hangzásból. S abból a dinamikai árnyaltságból, melynek köszönhetően Meláth Andrea hangját egyetlen pillanatra sem nyomták el, s Fried Pétert is csak olyankor volt nehéz érteni hallani, amikor azonos regiszterű kísérettel hangzott. Remekeltek a szólisták is, külön élmény volt látni Judit jelzészert (ki tudja, mennyire tudatos) mozdulatait – a sötét vár valósággá vált, amikor úgy hajtotta le a fejét, hogy árnyékba borult az arca; s együtt borzongtunk vele, amikor a zenekari „glissando”-effektusok hallatán ösztönös mozdulattal összefogta stóláját. Élő előadás volt, az első pillanattól az utolsóig (a Regös szövege ezúttal nem hangzott el – zenei megfelelője, a népdal-tónusú zenekari unisono egyenrangúan helyettesítette). S miközben Meláth Andrea Judittá lényegülését csodáljuk, ismételten hangot kell adni az aggódásnak: a megrendítő zenei élményt létrehozó hangért, ezért az értékért felelősséggel tartozik – nem szabad könnyelműen-pazarlón bánni vele!

Megtörtént a mű – létrejött az, ami az élő előadás sajátos varázsát jelenti; s most már csak azt kívánhatom, bárcsak lenne módja még jópár előadásra a zenekarnak, hogy ne csak szép emlék maradjon, hanem minél több haszonnal kamatoztatható zenei tanulságot eredményezzen.

* * *

Hangszínek kavalkádjával kápráztatta el közönségét február 13-án a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar**. Ezúttal nemcsak az Akadémiai Kórustársaság nagylétszámú dalosai, hanem a Gerenday Ágnes vezette Budapesti Ifjúsági Kórus is kapott szereplési lehetőséget a műsor első részében, amikor Gal James szólójával Vajda János Magnificatját szólaltatták meg. Hollerung Gábor énekari-és zenekari-zenésznevelő koncepciójában fon-

tos szerep az élményszerűség. Tudja: élményre nemcsak a hallgatóknak, hanem az előadóknak is szükségük van. Éppen ezért, néha még a kiegyensúlyozottság szempontja is háttérbe szorul – egyetlen felkészült muzsikusról sem tagadja meg (magasabb zenei szempontokra hivatkozva) a közreműködés lehetőségét. Szerencsére Vajda János művében kifejezetten hatásosnak bizonyult a népes előadógárda. Vajda eme magasztaló éneke ugyanis nemcsak a Lukács evangélium történetileg zenei műfajjá vált részletének újbóli hangokba öntése, hanem személyes-összinte életérzések kifejezése. Ehhez a harsányság éppúgy hozzátartozik, mint a meghitt-bensőségesség megannyi árnyalata. A rövid szövegű, egy-egy karaktert pregnánsan megjelenítő, egy-egy hangulatot-életérzést bejáró tételek attacca követik egymást, hangzó ikonosztázt alkotva. Mindig már az első pillanatban eldőli, sikerült-e megragadni az adekvát tónust – s ezúttal így történt. Hollerung biztos kézzel irányította az előadógárdát; megvan a megfelelő mozdulatkészlete elképzelési megjelenítéséhez, s a pillanatnyi hangzás azonnali korrekciójához is. Akusztikailag is „uralta” a teret; a szólistához mindig megfelelő dinamikai arányban társultak a hangszerekek, s kivételes élmény volt lehetfinom (szólisztikus) hangszer-hangokat hallani a jó akusztikájú teremben.

A tényleges hangzás kontrollált ismeretéről tanúskodott az est második részében Berlioz: Fantasztikus szimfóniája. Korántsem csupán a látvány kedvéért változott meg a zenekari felállítás, hanem (az eredmény ismeretében) konkrét helyismeretre vallott. Kihasználták a teret (terjedelmében és a dobogókkal is), s a „kényelmes” elhelyezkedés talán azt is elősegítette, hogy a játékosok ténylegesen hallják egymást. Plasztikusan realizálódott a partitúra megannyi hangszerelési finomsága, követhető volt a hangszerek-hangszínek váltakozásának játéka. Talán csak a nyitótételben éreztük a tényleges hangszeres-technikai játékot (vonós futamokat hallottunk például, jól időzítve, ám korántsem intenzíven végigvezetett hangokkal, hanem néha már-már „markírozva”), a továbbiakban azonban nem lehetett panaszunk a konkrét tartalmi kidolgozottságra sem. A Keringő-tétel agogikái sohasem sematikusan ismétlődtek, az előzmény határozta meg a folytatás milyenségét az adott pillanatban. Végig bírták erővel-energiával, képesek voltak további fokozásra; ébren tartották az érdeklődő figyelmet, s így megérdemelten arattak nagy sikert. A tetszésnyilvánítás nemcsak a kedvelt előadóknak szólt (Dohnányi-bérlet), hanem a tényleges produkciónak, tehát a köszönet kifejezéséül is szolgált.

* * *

A **Danubia Szimfonikus Zenekar** volt az egyetlen, amely műsorával nemcsak a 20-21. századi kompozíció műsorra tűzése kritériumának tett eleget (ami végülis a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekaránál nem is valósult meg), hanem Smetana Moldváját követően két jelentős magyar művet szólaltatott meg. Dirigensként alapító karmesterük, Héja Domonkos lépett fel.

A műsor három száma háromféle elgondolkodnivalót kínált. A Moldva már-már komolyzenei slágernek számít – eleve-ismerete a közönség részéről biztosítja a lelkes fogadtatást, ám az előadók részéről azt a veszélyt rejti, hogy a mű-ismerethez interpretáció-ismeret is járul, tehát a rátapadott manírok kritikátlan tudomásulvétele. A nagylétszámú vonószólamok ezért ezúttal mintha kevésbé érzékenyen követték volna a karmesteri kéréseket – vagy talán a ő is a szokásosnál jobban magára hagyta a játékosokat? Vizuális hasonlattal úgy közelíteném meg: a természeti kép akusztikus ábrázolása helyett ezúttal reprodukcióval kellett beérnünk – igaz, remek minőségűvel. De mégis éreztük: kópiáról van szó.

Lajtha László: IV. (A tavasz”) szimfóniájának megszólaltatásáért külön köszönet jár az előadóknak. A telt házi közönség sorában bizonyára szép számmal akadtak, akik először hallottak Lajtha-művet koncertteremben – netán számukra ez az est jelentette a szerző művészetével való első találkozást. Figyelemfelkeltésként feltétlenül értékes volt ez a gesztus; ám érezhető volt, hogy a fiatal muzsikusok maguk is ismerkednek – no, nem a szólamukkal, még csak nem is a művel (annál jóval felkészültebbek voltak), hanem a stílussal, pontosabban, a szerző nyelvezetével (szóhasználatával, dikciójával). Érdemes lenne oly gyakran műsorra tűzniük e művet, hogy érezzük a kifejezés választékosságát, s maguk is élvezzék azokat a szavakba nehezen foglalható jellegzetességeket, amelyek azt eredményezik, hogy Lajtha zenéje minden magyarsága mellett is franciás – és megfordítva is igaz: a franciás ízlés sohasem fed el a zenei anyanyelv magyarságát. A pozitív közönségvisszhang mérvadó lehet.

Bartók zenéje szervesen beletartozik a zenekari játékosok zenei anyanyelvének alapszókincsébe. Felszabadultan játszották a Concertót, néha kicsit talán túlságosan is közvetlenül, már ami az olvasatot illeti. Mintha megengedték volna maguknak, hogy szabadon értelmezzék maguknak a kottaképet – szinte tudomást sem véve történeti jelentőségű interpretációk tanulságairól. (Lám, hol az anyag-ismeret, hol az anyag ismeretlen-

sége jelent problémát, netán előadói hagyományok ismerete illetve, nem-ismerete!) Ezzel nem valamely neves előadó kopizálását hiányolom, hanem a kottakép kissé szabados olvasatát. Persze, egy előadást sok minden befolyásol – mindenesetre, ezúttal a játéköröm messzemenően háttérbe szorította a művészi alázatot. Lám, a professzionális színvonal nem kell, hogy elvegye a muzsikuskod kedvét a zenéléstől. Igaz, Héja minden mozdulatával lelkesíti a játékosokat. Az intenzitás mindenképp hasznos volt atekintetben, hogy ellenállhatatlanul magával ragadta a közönséget. A taps inkább a hangulatot tükrözte, semmint a tényleges teljesítményt értékelte. Bár ne legyünk hálátlanok: a programösszeállítás (és tényleges megvalósítása) külön elismerést érdemel.

* * *

A **Szegedi Szimfonikus Zenekar** február 23-án lépett fel e rendezvénysorozat keretében. A Budapesten viszonylag ritkán hallható együttes megbecsülte e lehetőséget, ami a játékosok számára érezhetően eseményt jelentett. Túl a fegyelmezettségen, néha már-már megilletődöttséget véltem felfedezni, a tisztelet gesztusának egyedül megnyilatkozásaként. És talán ez okozta azt az elfogódottságot, amely visszafogta a játékörömet. Vezető karmesterük, Gyüdi Sándor irányításával Lendvay Kamilló Rapszódiját, Mendelssohntól a IV. (Olasz) szimfóniát, valamint Máté Győző szőlőjével Berlioz: Harold Itáliában című kompozícióját adták elő.

Már Lendvay Rapszódijában felfigyelhetünk a hegedű-szólamok üde-szép, tónusos hangjára, igaz, a kifejezőerővel, az érzelmi-indulati töltéssel óvatosan bántak. Bár ez a tartózkodó gesztus mindvégig jellemzője volt játékosoknak, mégsem interpretációs koncepciót próbálkoznak belemagyarázni – inkább az általuk akusztikailag kevésbé feltérképezett teremben való tájékozódás számlájára írom azt. Ha valami mindvégig hiányzott, az a drámai formálás szándéka; a ciklikus műveknek tételekből való felépítése, kisebb léptékben pedig a tételeken belüli plasztikus-áttekinthető formálás. Inkább csak egymás után következtek a különböző karakterű szakaszok, semminthogy érezhető lett volna kapcsolatuk, kölcsönhatásaik bonyolult rendszere. A túlzott kontrolláltság egyaránt megfigyelhető a dinamika terén, valamint a hangzás tömörségében-sűrűségében, magvasságában. Mintha beérték volna azzal, hogy folyamatában létrehozzák a zenét – miközben szinte alig foglalkoznak a ténylegesen megszólaló hangzás perspektivikus beágyazásával. Éppen ezért tűnt gyengének a közön-

séghez való odafordulás, az ajándékozás gesztusa.

Lendvay darabjának korrekt előadása után több felszabadultságot vártunk volna a Mendelssohn-szimfóniában, kontrasztáló színeket akkor is, ha az árnyalatok különbözősége elenyésző. Berlioz művében viszont a szólista érezhetően inspirálóan hatott a zenekarra – hallhatóan figyeltek szólamára, tehát ténylegesen betöltötték a kíséret funkcióját, nemcsak hangzó háttérrel szolgáltattak.

Összességében kissé „pasztell” hatásúra sikeredett az est, mégse bánhatta meg senki, aki meghallgatta. Ilyen szín- és árnyalatvilágnak is van létjogosultsága a nagy palettán – s ki tudja, máskor, más megvilágításban, más tónusait (is) felfedezhetjük.

* * *

Nem örvendezhetett teltházyi érdeklődésnek a sorozat záró rendezvényén, február 28-án a **Győri Filharmonikus Zenekar**, bár a jelenlévők derekasan kitétek magukért, már ami a tetszésnyilvánítást illeti. Igaz, a műsorválasztásra aligha lehetett panasz. Medveczky Ádám vezényletével Brahms-művek (Variációk egy Haydn-témára, II. szimfónia) keretették Dohnányi Ernő II. zongoraversenyét, melynek magánszólamát Baranyay László játszotta.

Ismertek és a nagyközönség számára ismeretlen; találhatott ki-ki kedvére valót, ám az ilyesfajta program rendkívül veszélyes. Az ismertek előadásának milyensége ugyanis feljogosíthatja a hallgatót, hogy következtetéseket vonjon le a továbbiakra nézve is. Ezúttal azonban másfajta tanulságok kínálkoztak.

Például, hogy nem kíván kevesebb figyelmet a komolyzenei sláger színvonalas megszólaltatása. A Brahms-variációk sorozata a téma már-már didaktikusan tagolt megszólaltatásával kezdődött – a későbbiek folyamán, a zenei anyag összetettségével arányosan vált kevésbé áttekinthetővé. Mintha a dallam szépségébe is bele lehetne unni, s a kísérő-formulákat is csak addig lenne érdemes plasztikusan játszani, ameddig jól kivehetően szólnak. Az egyes hangszínek, hangszerek-hangszercsoportok arányai iránt pedig kevés érdeklődés mutatkozott a dirigens részéről is. Összességében azonban sok részlet-szépség köthette le figyelmünket.

A D-dúr szimfóniában élvezhettük a széles dinamikai skálát, a hangszerelés megannyi részlet-szépségét – mégis, röviden úgy értékelhetném a produkciót, hogy a mű nem „felcsendült”, hanem mindösszesen „elhangzott”. Része lehetett ebben annak is, hogy a Nemzeti Hangversenyteremben való eddigi szerepléseik még nem érte el azt a mennyiséget, amely

kihívásnak tekintené az akusztikai lehetőségek kiaknázását. A nagylétszámú együttes – hagyományosan – elhelyezkedett, s ki-ki játszotta a szólamát. Aki bizonytalankodott, rontott, annak szólama feltűnően „kiszólt”. Időnként egy-egy vonós-szólam egységessége kérdőjeleződött meg. A szépen megoldott részletek hatására viszont a hallgató könnyen elbízta magát, elvárásokat táplált, magától értetődően tekintve mindazt, ami jó. A versenymű esetében viszont sajnos bántóan méltatlanok maradtak a szólistához. Baranyay nemcsak a művet tudja, hanem anyanyelvi szinten érzékeny a Dohnányi-zene fordulataira. Ehhez képest kevés a zenekari kottaképnek mégoly pontos megszólaltatása is! Jelentéstanilag különböző funkciói vannak a szünetnek például – s nem mindegy, hogy – „láthatatlanul” – összeköti vagy éppen ellenkezőleg, elvágólag tagolja az akkordokat. Szó sem lehetett a szólista érzékeny kíséréséről, legfeljebb a pontos együttlétre törekedhetek. Így viszont hiányoztak azok a kulminációs pontok, ahol hatványozódik a mű két rétege.

Úgy tűnik, az adott körülmények között ennyire tellett – s hogy ez nem kevés, abban oroszlánrésze Baranyaynak van, akivel nem kellett „törődnie” a karmesternek. Miközben tette a dolgát, időnként bizonyosan nagyon egyedül érezte magát – olykor stagnált a folyamatok íve. Amit a szerző és a mű iránt érez, átsütött játékán; felszabadultságra azonban nem sok oka volt. Mint szerep, bemutatva az áldozatot – partnerei pedig ministráltak. A hallgatóság több-kevesebb áhítatot érezhetett, akár a mű szépségeinek felfedeztén (amennyiben nem ismeri hangfelvételtől), akár pedig elismeréssel adózva a szólista-teljesítménynek, melyre a koronát a két ráadás Dohnányi-darab tette fel (Etűd-capriccio, Vízésés). Lehet, hogy egyszerűen több próbára lett volna szükség.

* * *

A másfél hónap 13 estje változatos (hang)képet mutatott. Csak azt sajnálhatjuk, hogy a zenekari zenészek, mint olyanok, általában ritkán tudják hallgatni egymás játékát. Mert elsősorban talán az ő számukra (és karmestereiknek) lett volna tanulságos szakmailag az „összkép”. Így viszont a körkép arról győzte meg a hallgatót, hogy élőzenét hallgatni jó! Élvezetes a kiszámíthatatlanság zsákbamacsakája, tanulságos a szabad műsorválasztások feltérképezése – a mindegyre elbukkanó élményszerű újdonságok pedig a zeneirodalom kimeríthetetlen gazdagságát hirdetik.

Fittler Katalin